ទស្សនៈរបស់សូក្រាត (៤៦៩-៣៩៩ មុន គ.ស.)

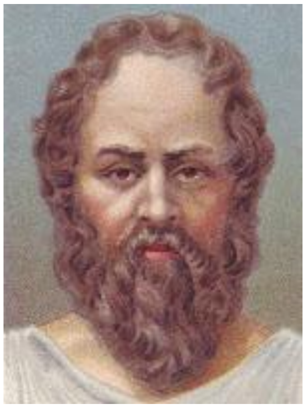

លក្ខណៈទូទៅរបស់សូក្រាត

លោកសូក្រាត (៤៦៩-៣៩៩) មុនគ.សបានក្លាយជាអ្នកទស្សនវិជ្ជាម្នាក់ដែលសំខាន់ និងល្បីល្បាញ នៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ពិភពលោក ។គាត់ត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលក្រុងអាតែន ដែលគ្រងប្រទេសខ្លួននាពេលនោះ តាមរបបប្រជាធិបតេយ្យបែបផ្ទាល់បានចោទប្រកាន់គាត់ថាគាត់មិនបានគោរពដល់ព្រះរបស់ទីក្រុងនាសម័យនោះហើយនឹងបានផ្សព្វផ្សាយនូវជំណឹងអកុសលផ្សេងៗទៀតហើយថែមទាំងបានបំផ្លាញដល់អនាគតរបស់យុវជន ។ នៅពេលនោះរដ្ឋាភិបាលយល់ថាផ្នែកនយោបាយពុំមានទោសកំហុសអ្វីទេចំណែកឯបញ្ហាសាសនាវិញស្ថិតក្រោមសមត្ថកិច្ចរបស់រដ្ឋ ។លោកសូក្រាតបានបង្រៀនថា«នយោបាយគឺជាសិល្បៈដែលទាមទារឲ្យមាននូវចំណេះដឹងជាមូលដ្ឋានដ៏ល្អ» ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយក្នុងចំណោមនោះមានប្រជាជនភាគច្រើនរាប់បញ្ចូលទាំងអ្នកនយោបាយនាសម័យនោះពុំមានចំណេះដឹងជាមូលដ្ឋានល្អនោះឡើយ ហើយជាហេតុធ្វើឲ្យពួកគេពុំអាចដោះស្រាយនូវបញ្ហានយោបាយបានល្អទេ ។ ទស្សនៈខាងលើនេះ វាប្រឆាំងទៅនឹងគំនិតប្រជាធិបតេយ្យរបស់អាតែនដែលត្រូវការចាំបាច់នូវសំឡេងមនុស្សគ្រប់រូបគ្រាប់តាមមាត់របស់ពួកគេដូចៗគ្នា ។ហើយនៅពេលនោះសូក្រាតបានទាក់ទងនឹងពួកគណាធិបតេយ្យ (Oligarchy) ដែលកាន់អំណាចនៅក្រុងអាតែនក្នុងកំឡុងឆ្នាំ ៤១១ មុន គ.ស ហើយឆ្នាំ ៤០៤-៤០៣ មុន គ.ស. ហើយកិច្ចការរបស់ពួកគណាធិតយ្យ (Oligarchy) នេះត្រូវបាពួករាជាធិបេតយ្យ (Monarchy) នាពេលនោះគិតថាមានគ្រោះថ្នាក់បំផុត ។ មួយចំនួននៃពួកនេះមានពីរបីនាក់ធ្លាប់ជាអតីតក្លើរបស់គាត់ពីមុន ។ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សូក្រាតយល់ថា ពលរដ្ឋទាំងអស់

ទោះជាក្នុងករណីណាក៏ដោយត្រូវតែគោរពបង្គាប់របស់រដ្ឋហើយមិនអាចក្បត់ងមនសិការនេះឡើយ។គាត់បានប្រកែកដាច់ខាតចំពោះការ
ជួយរូបគាត់ឲ្យរត់ចេញពីគុក ។ ហេតុផល ៣ យ៉ាងដែលគាត់បានផ្តល់គឺះ

១-កិច្ចការទំនាក់ទំនងរវាងរដ្ឋ ហើយនឹងពលរដ្ឋ គឺវាមិនដូចគ្នាទៅនឹងទំនាក់ទំនងរវាងឪពុកម្តាយហើយនឹងកូនទេ គឺថារដ្ឋជំពាក់គុណពលរដ្ឋ ព្រោះថាពលរដ្ឋ ជាឪពុកម្តាយរបស់រដ្ឋ ។

២-ក្នុងនាមសូក្រាត ជាអ្នកគោរពច្បាប់ម្នាក់ ហើយគាត់ជាពលរដ្ឋអាតែនគាត់បានទទួលនូវការទំនុកបំរុងនានាដើម្បីទ្រទ្រង់ជីវិតរបស់គាត់ ដូច្នេះគាត់បានចុះហត្ថលេខាជាមួយអាតែនថា
គាត់ត្រូវតែគោរពច្បាប់អាតែន ។

៣-ការរំលោភលើច្បាប់រដ្ឋហើយប្រសិនបើអ្នកគ្រប់គ្រងគិតថាត្រឹមត្រូវនោះលទ្ធិផលបានមកវិញគឺប្រកបដោយគ្រោះថ្នាក់បំផុត ក្នុងការវិនិច្ឆ័យតាមគតិយុត្តបែបនេះ ។

លក្ខណៈសំខាន់ៗមួយចំនួនទៀត

សូក្រាតត្រូវបានជនជាតិក្រិចទាំងអស់ប្រសិទ្ធិនាមថាជាបិតាទស្សនៈវិជ្ជា
និងជាបិតាវិទ្យាសាស្រ្តនយោបាយ។
ប្រជាជនអាតែននាពេលនោះ ទទួលស្គាល់គាត់ថា ជាវាគ្មិនពូកែនិយាយពូកែសួរពូកែឆ្លើយ ទីណាមានសូក្រាត
ទីនោះមានមនុស្សរោមជុំវិញ។កិច្ចការរបស់គាត់គឺស្វែងរកការពិតមានសុភវិនិច្ឆ័យសមហេតុផលមានតំលៃមានសុជីវធម៌ សីលធម៌ ដែលកត្តាទាំងនេះជាលក្ខណៈរបស់រដ្ឋ និងច្បាប់ ។
បើមានការពិភាក្សាស្តីអំពីសីលធម៌នយោបាយគាត់បានពន្យល់ច្បាស់លាស់និងមានលក្ខណៈនិយមន័យ ។ លោកបានលើកពីលក្ខណៈខុសគ្នារវាងសិទ្ធិពិត និងច្បាប់រដ្ឋ ឃើញថាចំនុចទាំងពីរនេះមានប្រភពចេញអំពី Intellector Reason ទាំងអស់ជាដំបូង ។
គាត់បានព្យាយាមធ្វើការបកស្រាយឆ្លុះបញ្ចាំងពីការរៀបចំប្រមូលផ្តុំនូវលក្ខណៈធម្មជាតិ Intellect ដែលជាប្រភពមានសុជីវធម៌នៃនយោបាយ និងនៃបាតុភូតផ្សេងៗរបស់ច្បាប់ ។
ដូច្នេះគាត់បានចេញនូវសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា Intellect យុត្តិធម៌ និងច្បាប់វាជាសទិសន័យនឹងគ្នា ។ សូក្រាតជាមនុស្សម្នាក់ដែលគោរពច្បាប់បំផុតព្រោះច្បាប់ជាកាតព្វកិច្ចរបស់ពលរដ្ឋគ្រប់រូបហើយពលរដ្ឋត្រូវតែទទួលខុសត្រូវរាល់ទង្វើរបស់ខ្លួន ។ម្យ៉ាងទៀត ការបង្ហាញឲ្យឃើញនូវភាពត្រឹមត្រូវមួយទៀតអំពីច្បាប់ និងយុត្តិធម៌គុណធម៌ព្រមទាំងអំពើល្អដែលផ្តល់ផលប្រយោជន៍ទាំងអស់នេះអាចចាត់ទុកក្នុងចង្កោមដែលមានមូលដ្ឋានពីចំណេះដឹង និងការអប់រំល្អ ។ទស្សនៈខុសគ្នាអំពីសុជីវធម៌

ច្បាប់នយោបាយ ហើយនឹងការអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែងរបស់រដ្ឋាភិបាល ហើយមិនមែននៅតែក្នុងរបបប្រជាធិបតេយ្យ (Democracy) ប៉ុណ្ណោះទេ សូម្បីតែនៅក្នុងរបបគណាធិបតេយ្យ (Oligarchy) របបទុជនាធិបតេយ្យ (Tyranny) អភិជនាធិបតេយ្យ (Aristocracy) ផងដែរ ។ សូក្រាត បានតិះទៀន នូវរាល់កំហុសទាំងឡាយរបស់រដ្ឋដែលគ្មានភាពសច្ចៈ បង្ហាញពីហេតុផលឲ្យបានច្បាស់លាស់ឡើយ ។ ចំណោកឯទស្សនៈទ្រឹស្តីនយោបាយវិញ ការបកស្រាយរបស់សូក្រាតពុំមានលក្ខណៈដូចទៅ នឹងការបកស្រាយរបស់អ្នកប្រាជ្ញដទៃទៀតឡើយ ។ រដ្ឋដែលរីកចម្រើន គឺដោយសារច្បាប់ដឹកនាំ ។គាត់បានឲ្យតំលៃយ៉ាងខ្លាំងរបស់ពួកអភិជនាធិបតេយ្យ (Aristocracy) ហើយបដិសេធនូវការដឹកនាំបែប
ប្រជាធិបតេយ្យជ្រុល ដែលជាកត្តាធ្វើឲ្យប្រទេសជាតិជួបនូវវិបត្តិជាច្រើនរហូតរលាយដល់រដ្ឋាភិបាលនៅតែម្តង។សូក្រាតឃើញភាពអសមត្ថភាពរបស់មេដឹកនាំប្រជាធិបតេយ្យនាសម័យនោះ។ អ្នកដឹកនាំត្រូវតែមាននូវចំណេះដឹងយល់ដឹងច្រើនហើយការទាមទារនេះ គឺគំនិតចំបងរបស់សូក្រាតស្តីអំពីសុភវិនិច្ឆ័យរបស់រដ្ឋាភិបាលនិងសិទ្ធិជាកត្តាចាំបាច់ដំបូង ដែលមានការពាក់ព័ន្ធចាំបាច់ទៅគ្រប់ទម្រង់គ្រប់គ្រងនយោបាយទាំងអស់ស្តេចទាំងឡាយ និងអ្នកដឹកនាំទាំងឡាយត្រូវមានលក្ខណៈចាំបាច់ជាច្រើនដូចខាងលើមិនមែនសំដៅទៅលើតែមនុស្សពាក់មកុដនិងគ្រឿងអលង្ការពេញខ្លួនឬមិនមែនសំដៅទៅលើតែមនុស្សដែលគេជ្រើសរើសដោយសារមានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើនឬឬកពាខ្ពស់សមរម្យ ឬមិនមែនសំដៅទៅលើមនុស្ស ដែលបានអំណាចដោយសារកម្លាំងអាវុធនិងអំពើហិង្សាពូកែភូតភរនោះទេ ក៏ប៉ុន្តែចាំបាច់ត្រូវការអ្នកមានសមត្ថភាដឹកនាំនិងគ្រប់គ្រង ។ ការតិះទៀនគំនិតនយោបាយស្តីអំពីចំណេះដឹង ក្នុងការដឹកនាំដែលត្រូវមាននោះបានងាកចេញឆ្ងាយ អំពីគោលការណ៍នានារបស់ប្រជាធិបតេយ្យពួកគហបតីរបស់ពួកអេលីតនិងរបស់ពួកផ្តាច់ការ ។ សូក្រាតតិះទៀនរបបផ្តាច់ការខ្លាំងជាងគេបំផុត ។

ក្នុងគំរោងនៃគំនិតនយោបាយរបស់សូក្រាត បានបង្ហាញ នូវភាពមានសមត្ថភាព ក្នុងការដឹកនាំបេះវិធីសាស្រ្ត និងចំណេះដឹង ដែលចាំបាច់សម្រាប់ដឹកនាំ ពោលគឺគោលការណ៍សំខាន់ៗទាំងអស់នៃសមត្ថភាព នៃការគ្រប់គ្រងមិនតែប៉ុណ្ណោះ នៅក្នុងគំរោងគំនិតនយោបាយ បានព្យាយាមពន្យល់ទ្រឹស្តីខ្លះ និងបង្កើតនូវមូលដ្ឋាន នៃសុជីវវិនិច្ឆ័យ ហើយនឹងខ្លឹមសាររបស់រដ្ឋ ។ ដោយមានជំនឿជឿជាក់លើគំនិត និងចំណេះដឹងរបស់ខ្លួន ស្គាល់ច្បាស់ថាអ្វីជាយុត្តិធម៌ជាច្បាប់ ហើយនឹងធ្វើជាគំនិតសុភវិនិច្ឆ័យ ក្នុងការដឹកនាំគ្រប់គ្រង ចំណែកសូក្រាត ជាច្រើនលើកច្រើនសារធ្លាប់បានប្រឈមមុខគ្នា ជាមួយរដ្ឋអំណាច (ដូចរដ្ឋអំណាចប្រជាធិបតេយ្យ បែបផ្ទាល់

និងរដ្ឋអំណាចផ្តាច់ការ) ក្នុងគោលបំណងព្យាយាមបញ្ចូល នូវឥទ្ធិពលទៅលើគូបដិបក្ស និងបញ្ចូលនូវនយោបាយតិះទៀន ដ៏ល្បីល្បាញរបស់គាត់ ។ ក៏ប៉ុន្តែចុងបញ្ចប់សូក្រាតត្រូវតែផឹកថ្នាំពិស ។ ការកាត់ទោសសូក្រាត ដោយមេដឹកនាំក្រុងអាតែន ដែលកាន់របបប្រជាធិបតេយ្យ ដោយបានចោទប្រកាន់ថាគាត់មិនជឿព្រះ មិនគោរពច្បាប់ និងបំផ្លាញអនាគតយុវជន ។ ការកាត់ទោសប្រហារជីវិតពុំបានធ្វើឲ្យសូក្រាតតក់ស្លុតឡើយ ផ្ទុយទៅវិញ គាត់នៅតែមានជំនឿទៅលើគោលការណ៍របស់គាត់ មិនរំលោភច្បាប់ មិនធ្វើអ្វីដែលឆ្លើយតប នឹងភាពគ្មានយុត្តិធម៌ដោយអំពើអយុត្តិធម៌ឡើយ ហើយគាត់បានបដិសេធ ចំពោះការជួយគាត់ឲ្យរត់ចេញពីគុក ។មរណៈភាពរបស់សូក្រាតបានលេចឡើងនូវចំណោទ ជាច្រើនរាប់មិនអស់ ស្តីអំពីការគំរាមគំហែងដល់បញ្ញាវន្ត ដែលកំពុងតែចូលរួមក្នុងកិច្ចការនយោបាយ ។ ទ្រឹស្តីរបស់សូក្រាត ជីវិតរបស់គាត់និងមរណៈភាពរបស់គាត់បានធ្វើឲ្យមានការចាប់អារម្មណ៍ ជាខ្លាំងផងដែរ មកលើអ្នកប្រាជ្ញដែលទទួលស្គាល់ស្នាដៃនិងគំនិតរបស់គាត់ជំនាន់ក្រោយៗ ថែមទាំងបានជះឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំង ទៅលើទំព័រប្រវត្តិទស្សនវិជ្ជា និងគំនិតនយោបាយ ។ ឥទ្ធិពលសូក្រាត បានសម្តែងឡើងនូវជ័យជំនះដ៏ធំធេងរបស់គាត់ ក៏ដូចជារបស់ប្រជាជនក្រិចទាំងមូល ស្តីអំពីគំនិតនយោបាយ និងច្បាប់ដូចជាទស្សនៈនយោបាយរបស់ **ផ្លាតូ** ហើយនឹងនយោបាយវិទ្យារបស់លោក **អារីស្តូត** ៕

វិធីសាស្ត្របង្រៀនរបស់សូក្រាត

សូក្រាត មានវិធីបង្រៀនពីរយ៉ាងគឺ សិល្បៈបង្កើតគំនិត និងការចំអក ។ សូក្រាត ប្រើវិធីបង្កើតគំនិត ចំពោះមនុស្សសាមញ្ញ ដែលមិនចេះអួតអាង ហើយដឹងថាខ្លួនគ្មានចេះអ្វីសោះ ។ សូក្រាត ប្រើវិធីចំអកចំពោះពួកសូហ្វីស (ពួកទស្សនវិជ្ជាមួយក្រុម ដែលប្រឆាំងនឹងទស្សនវិជ្ជារបស់សូក្រាត) ពួកនេះអួតអាងមានជំនឿថា ខ្លួនមានចំណេះជាសកល ។ ឃ្លាចំបងរបស់សូក្រាតស្តីពីទស្សនវិជ្ជាគឺ «ខ្ញុំដឹងតែមួយមុខគត់ គឺគ្មានចេះអ្វីសោះ» ៕

ទស្សនវិជ្ជារបស់សូក្រាត

ទស្សនវិជ្ជារបស់សូក្រាតគឺះ

-ត្រូវយល់ពីដំណើរប្រព្រឹត្តទៅនៃធម្មជាតិ។
-ត្រូវយល់អ្វីដែលនៅជិតយើងមុននឹងយល់អ្វីដែលនៅឆ្ងាយពីយើង។
-ត្រូវស្គាល់ខ្លួនឯងដោយខ្លួនឯង។

-ត្រូវជុះខាត់ព្រលឹង(ចិត្ត)ឲ្យបានប្រសើរជាងជុះខាត់សរីរៈ។
-ត្រូវនិយមប្រើពាក្យថា«ខ្ញុំមិនចេះអ្វីសោះ»។
-ត្រូវជជែកគ្នាដើម្បីរកការពិតព្រោះការជជែកជាវិធីបង្កើតគំនិត។
-លទ្ធផលដែលល្អជាលទ្ធផលដែលបានទទួលការរិះគន់រួចហើយ។

សូក្រាតពោលថា «ពុំមានអ្នកណាម្នាក់ កាចដោយចេតនាទេ ។ មនុស្សម្នាក់ៗ សុទ្ធតែមានបំណងល្អ តែបើប្រែជាអាក្រក់វិញ គឺពិតជាមានបុព្វហេតុ ដូចជាបុព្វហេតុផ្ទាល់ខ្លួន ឬក្រៅខ្លួន» តែចំពោះប្លាតុងវិញយល់ថា «មនុស្សកើតមកមានអាកប្បកិរិយាខុសៗ គ្នា ខ្លះល្អ ខ្លះអាក្រក់ ខ្លះស្លូត ខ្លះកាចតាមនិស្ស័យពីធម្មជាតិ» ។ ក្នុងតំលៃសីលធម៌ សូក្រាត ចេញមុខប្រឆាំង នឹងពួកសូហ្វីស ជាពួកពូកែអួត ដែលចូលចិត្តយកពាក្យសំដីទៅប្រើផ្លូវខុស ហើយធ្វើអាកប្បកិរិយា ដូចជាអ្នកចេះដឹងច្រើន ។សូក្រាតជាមនុស្ស
ថ្មីចំឡែកដែលបានក្លាយជាទស្សនវិទូគំរូមួយរូប សម្រាប់មនុស្សជំនាន់ក្រោយ ។ គេតែងនិយាយថា «សូក្រាត ជាមនុស្សនៃក្រុងអាតែន ដែលមានរូបអាក្រក់ ហើយល្អជាងគេបំផុត» ៕